

بحران قره باغ و رقابت استراتژیکی آمریکا و روسیه

احسان جعفری فر

اندیشکده
روابط بین الملل

بحران قره باغ و رقابت استراتژیکی آمریکا و روسیه

احسان جعفری فر، کارشناس ارشد روابط بین الملل

اندیشکده روابط بین الملل: ریشه‌های بحران قره‌باغ به قرن نوزدهم برمی‌گردد که در آن زمان، هر دو قوم آذربایجانی و ارمنی به‌صورت مداوم در منطقه می‌جنگیدند. این منطقه در سال ۱۹۲۳ جزء قلمروی جمهوری سوسیالیستی آذربایجان شد. این درحالی‌که بود که بعد از پیروزی انقلاب بلشویکی روسیه و برقراری نظام شورایی در سال ۱۹۱۷، نیروهای کارگری برای کنترل بهتر کشور به اقدامات گسترده‌ای از جمله کوچ اجباری قومیت‌ها دست زدند. بر اساس این طرح، گروه‌های قومی زیادی از شهروندان این کشور به‌ویژه مسلمانان به نقاط مختلف کوچانده شده و به‌زور در مناطقی غیر از وطن اصلی خود ساکن شدند. در منطقه قفقاز نیز این تحولات روی داد و طوایفی از آذربایجان به نقاط دیگر از جمله به سبیری، قزاقستان و شبه‌جزیره کریمه کوچانده شدند و در عوض روس‌ها و قومیت‌های دیگر به مناطق مسلمان‌نشین از جمله آسیای مرکزی، جمهوری آذربایجان و به‌ویژه منطقه کوهستانی قره‌باغ انتقال یافتند تا به قول توماس گولتز در ۱۰ دسامبر ۱۹۹۱ حکومت خودمختار قره‌باغ همه‌پرسی استقلال برگزار کرد که در آن رأی اکثریت مثبت بود. به دنبال فروپاشی اتحاد شوروی در ۲۵ دسامبر ۱۹۹۱ و استقلال جمهوری‌های آن، درگیری‌های آن‌ها بعد بین‌المللی یافت. منطقه قره‌باغ که تا قبل از این خواستار پیوستن به ارمنستان بود، ادعای خود را به درخواست استقلال تبدیل کرد. در ۶ ژانویه ۱۹۹۲ حکومت اعلام استقلال کرد که بدین ترتیب بحران وارد مرحله جدیدی شد. پس از اینکه موضوع ابعاد گسترده‌ای یافت، سازمان‌های بین‌المللی برای حل آن وارد شدند. شورای امنیت سازمان ملل در سال ۱۹۹۳ قطع‌نامه‌های ۸۲۲، ۸۸۴ را تصویب کرد و دو طرف را به ترک مخاصمه دعوت کرد پس از برقراری آتش‌بس در سال ۱۹۹۴، ارمنستان در طول گفت‌وگوها مایل به پس دادن سرزمین‌هایی که تصرف کرده بود، نشد.

موضع‌گیری امریکا در قبال قره‌باغ در سه دوره قابل‌بررسی است از ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۴ با توجه به نقش لابی آرامنه جهت‌گیری او به سمت ارمنستان بوده است، از ۱۹۹۴ تا ۱۹۹۸ با توجه به تحولات چین و تلاش‌های حیدر علی‌اف، رئیس‌جمهور آذربایجان نزدیکی به آذربایجان بوده است و از ۱۹۹۸ به بعد فعال‌ترین و نقش‌آفرین در بحران

قره‌باغ است گرچه ممکن است توجه به خاورمیانه از شدت آن هم کاسته باشد ولی نمی‌توان منکر آن شد. واشنگتن ضمن حضور فعال در گروه مینسک و بر عهده گرفتن نقش محوری در سازمان امنیت و همکاری در سازمان امنیت و همکاری اروپا، تلاش نموده است تا جداگانه نیز در روند مناقشه قره‌باغ مؤثر واقع شود. به همین جهت، آمریکا ضمن برقراری و حفظ رابطه مناسب با ارمنستان از مواضع کلی جمهوری آذربایجان در قبال بحران قره‌باغ نیز حمایت کرده است. آذربایجان از اهمیت خاصی برای آمریکایی‌ها برخوردار است. زیرا دارای منابع عظیم نفت است.

اما برخلاف آمریکا روسیه سعی دارد با ایجاد توازن تسلیحاتی در قفقاز از گسترش اختلافاتی که ممکن است جنگ دیگری را در برداشته باشد ممانعت کند. روسیه اعلام کرده است که قصد دارد تا همکاری‌های نظامی خود با ارمنستان را افزایش دهد. این اقدام مسکو بعد از خروج این کشور از ایستگاه راداری قبله در آذربایجان با جدیت بیشتری دنبال شد. این اقدام مسکو سه هدف را در بردارد: یکی اینکه از این طریق اقدام به فروش بیشتر تسلیحات خود به ارمنستان می‌نماید و درآمدی را از این طریق کسب می‌کند و دوم با مجهز کردن ارمنستان به سلاح‌های روسیه نوعی توازن را در مقابل باکو ایجاد می‌کند تا در صورت جنگ احتمالی ارمنستان بازنده نباشد. سوم روسیه با این اقدام خود به آمریکا و ناتو پیام می‌دهد که قفقاز جزو حوزه نفوذ و منطقه مورد توجه مسکو است و در صورت حضور قدرت‌های دیگر در منطقه روسیه به شدت واکنش نشان خواهد داد. برای ایجاد توازن قوا، روسیه افزون برداشتن نقش اصلی در برتری نظامی ارمنه در مناقشه قره‌باغ، با استقرار نیروهای نظامی و تجهیزات خود در خاک ارمنستان، تا اندازه‌ای خیال ایروان را از احتمال حمله ارتش جمهوری آذربایجان برای بازپس‌گیری اراضی اشغالی قره‌باغ آسوده ساخته است.

به‌طور کلی بازی با کارت بحران قره‌باغ و حفظ وضعیت نه صلح و نه جنگ توسط قدرت‌های بزرگ باعث شده است که امروزه برقراری صلح به طرف‌های درگیر بستگی نداشته باشد بلکه به نبرد میان دو ابرقدرت پیدا کند. حل بحران به خاطر ضعف‌ها و بی‌اعتمادی طرفین درگیر یعنی ارمنستان و آذربایجان مزید علت نیز شده است

تا بدان جا که وسکانیان، اسقف ارمنی کلیسای رسالتی پاپ، اظهار بدارد که دخالت‌های بین‌المللی لازم است تا تضمین امنیت در نارگورنوقره‌باغ بوجود آید زیرا ارمنستان و آذربایجان هیچ‌یک نمی‌توانند ضمانت‌های کافی ارائه دهد لذا تنها کشورهای بزرگ یا سازمان‌های بین‌المللی توانایی چنین کاری را دارند. این در حالی است که سازمان امنیت همکاری بر ملاقات بیشتر روسای جمهوری دو کشور و توافق مشترک گروه مینسک تمرکز بیشتری دارد و برای رضایت ارمنستان در اعطای خودمختاری به ناگورنو در چهارچوب جمهوری آذربایجان تأکید می‌کند تا بعد از پذیرش آتش‌بس ۱۹۹۴ این مسئله به‌طور کامل حل گردد.

برای تهیه محصولات به فروشگاه اندیشکده مراجعه کنید

www.irthink.com

تلفن مرکز یخش: ۰۹۱۲۵۶۴۵۴۶۳

پست الکترونیکی: irtt.ir@gmail.com

www.irthink.com

